

 dos. Zaur Məmmədov
"02" "06" 2026-cı il

Fənn sillabusu
(işçi tədris proqramı)

İxtisasın şifri və adı: 6004005 - "Maliyyə"

Fakültə: İqtisadiyyat və idarəetmə

Kafedra: Maliyyə idarəetməsi və audit

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S/F (Pul və banklar) (Fənn proqramı LDU-nun 30 aprel 08 sayılı EŞ-nin qərarı ilə nəşr hüququ verilmişdir).

Kodu: İPFS-B07

Tədris ili: IV (2026/2027) Semestr: VII (Payız)

Tədris yükü: Cəmi: 80 saat. Auditoriya 24 saat (14 saat müəhazirə, 10 saat seminar)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 8 kredit

Auditoriya №:

II.Müəllim haqqında məlumat: Təhməzov Murad Nazim oğlu, baş müəllim

Məsləhət günləri və saati: IV-V gün saat 12⁰⁰-13⁰⁰.

E-mail ünvanı: murad.tahmazov.97@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Füzuli küç., 170-a

III.Tövsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Pul və banklar. Dərslik. R.A.Bəşirovun ümumi rəhbərliyi ilə müəlliflər kollektivi tərəfindən hazırlanmışdır. Bakı: «İqtisad Universiteti» nəşriyyatı, 2012.
2. Məmmədov Z.F. Pul, kredit və banklar. Dərslik. Bakı, 2008.
3. Məmmədov Z.F. Pul, kredit, banklar. Dərslik. Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2006.
4. Pul, kredit və banklar. Dərslik. R.M.Rzayevin ümumi rəhbərliyi ilə müəlliflər kollektivi tərəfindən hazırlanmışdır. Bakı: «Qanun» nəşriyyatı, 2000.
5. X.Ə.Hüseynov., E.Ə.Balayeva "Pul kredit və banklar". Dərslik, "Adiloğlu" Bakı 2015
6. Sviridov O.Y. Pul, kredit, banklar: ali məktəb tələbələri üçün ekspres-məlumat. /rus dilindən tərcümə. Bakı: «İqtisad Universiteti» nəşriyyatı – 2009.

Əlavə ədəbiyyat

7. В. Иванов, Б. И. Соколов ; под редакцией В. В. Иванова, Б. И. Соколова. «Деньги, кредит, банки» — Москва : Издательство Юрайт, 2023. — 370 с. — (Высшее образование).
8. Татьяны Михайловны Ковалёвой, Елизаветы Николаевны Валиевой и др. «Финансы, деньги, кредит, банки. (Бакалавриат). Учебник.», КноРус, 2024. — 250 с.
9. Дворецкая, А. Е. Деньги, кредит, банки : учебник для вузов / А. Е. Дворецкая. — 4-е изд. перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2025. — 555 с — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-09165-6. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/560411>
10. Деньги, кредит, банки : учебник и практикум для вузов / под редакцией В. Ю. Катасонова, В. П. Биткова. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2025. — 519 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-16120-5. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/559827>
11. Деньги, кредит, банки. Денежный и кредитный рынки : учебник для вузов / под общей редакцией М. А. Абрамовой, Л. С. Александровой. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2026. — 424 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-

14503-8. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/583367> (дата обращения: 16.02.2026).

12. Деньги, кредит, банки. Финансовые рынки : учебник для вузов / под редакцией С. Ю. Яновой. — 2-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2025. — 591 с. — (Высшее образование). — ISBN 978 5-534-16459-6. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/568517>

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: "Pul və banklar" fənni müasir iqtisadi elmlər sistemində mühüm yer tutmaqla, pul münasibətlərinin, kredit mexanizminin və bank sisteminin formalaşması, inkişafı və tənzimlənməsi qanunauyğunluqlarını kompleks şəkildə öyrənən fundamental ixtisas fənlərindən biridir. Bu fənn iqtisadi nəzəriyyə, maliyyə, makroiqtisadiyyat, beynəlxalq iqtisadi münasibətlər və dövlət tənzimlənməsi kimi istiqamətlərlə sıx qarşılıqlı əlaqədə olmaqla yanaşı, bazar iqtisadiyyatı şəraitində pul-kredit mexanizminin real fəaliyyət mexanizmini izah edir və təhlil edir.

Pul münasibətləri cəmiyyətin iqtisadi inkişafının ayrılmaz tərkib hissəsidir. Tarixi inkişaf prosesində pul natural mübadilə mərhələsindən metal pullara, kağız və kredit pullara, nəhayət, elektron və rəqəmsal formaya qədər uzun təkamül yolu keçmişdir. Bu təkamül yalnız texniki dəyişiklik deyil, həm də istehsal münasibətlərinin, bazar institutlarının və dövlət idarəetmə mexanizmlərinin inkişafı ilə şərtlənən mürəkkəb iqtisadi prosesdir. Pulun mahiyyəti, funksiyaları və iqtisadi sistemdə rolu müxtəlif iqtisadi məktəblər tərəfindən fərqli şəkildə izah olunmuş, klassiklərdən başlayaraq keynsçi və monetarist istiqamətlərə qədər geniş nəzəri müzakirə predmetinə çevrilmişdir. Xüsusilə John Maynard Keynes və Milton Friedman kimi alimlərin yanaşmaları pul-kredit siyasətinin formalaşmasına ciddi təsir göstərmişdir.

Fənnin predmeti pulun iqtisadi kateqoriya kimi mahiyyətini, onun funksiyalarını, pul tədavülü və pul dövriyyəsi qanunlarını, kredit münasibətlərini, borc kapitalının hərəkət mexanizmini, bank sisteminin strukturunu və mərkəzi bankların pul-kredit siyasətini əhatə edir. Tədqiqat obyektı isə milli və beynəlxalq səviyyədə fəaliyyət göstərən pul və kredit münasibətləri, bank institutları, maliyyə bazarları və onların qarşılıqlı təsir mexanizmləridir.

"Pul və banklar" fənni nəzəri və praktik aspektlərin vəhdətini təmin edir. Bir tərəfdən, pul-kredit nəzəriyyələrinin metodoloji əsasları, inflyasiya prosesləri, pul sistemlərinin tarixi formaları və bank sistemlərinin inkişaf mərhələləri araşdırılır; digər tərəfdən isə müasir dövrdə mərkəzi bankların və kommersiya banklarının fəaliyyəti, faiz siyasəti, məcburi ehtiyat normaları, açıq bazar əməliyyatları və makroiqtisadi sabitliyin təmin olunması mexanizmləri təhlil edilir.

"Pul və banklar" fənninin tədrisi mühazirə və seminarların vəhdəti əsasında qurulmuşdur. Mühazirələrdə nəzəri məsələlər sistemləşdirilmiş şəkildə təqdim edilir, seminarlarda isə tələbələrin analitik təfəkkürü inkişaf etdirilir, statistik məlumatların təhlili və praktiki situasiyaların müzakirəsi aparılır. Bu yanaşma fənnin həm fundamental, həm də tətbiqi xarakterini təmin edir. Beləliklə, "Pul və banklar" fənni müasir iqtisadi sistemin ən mühüm mexanizmlərindən biri olan pul-kredit münasibətlərinin elmi əsaslarını öyrənməklə yanaşı, tələbələr real iqtisadi prosesləri təhlil etməyə, bank-maliyyə sektorunda baş verən dəyişiklikləri qiymətləndirməyə və iqtisadi siyasətin effektivliyini müəyyən etməyə hazırlayan strateji əhəmiyyətli bir tədris istiqamətidir.

Fənnin öyrənilməsi nəticəsində tələbələr pul və bank münasibətlərini təhlil etmək, makroiqtisadi prosesləri qiymətləndirmək, pul-kredit siyasətinin nəticələrini şərh etmək və bank sistemində baş verən dəyişiklikləri elmi əsaslarla izah etmək bacarığı qazanırlar.

Fənnin məqsədi tələbələrə pul, kredit və bank sistemləri haqqında əsas bilikləri öyrətmək, onların funksiyalarını başa düşmək və praktik olaraq tətbiq edə bilmək bacarığını formalaşdırmaq, həmçinin bank və maliyyə qərarlarını təhlil edib qiymətləndirmək, yeni maliyyə həlləri və bank məhsulları yaratmaq üçün nəzəri və praktik əsasları təmin etməkdir. Həmçinin fənn tələbələrdə pulun və kreditin iqtisadi sistemdəki roluna dair sistemli elmi dünyagörüş formalaşdırmaq, bank fəaliyyətinin prinsiplərini və pul-kredit siyasətinin alətlərini mənimsətmək, inflyasiya, maliyyə böhranları və global iqtisadi şoklar şəraitində tətbiq olunan antiböhran tədbirlərini təhlil etmək bacarığı yaratmaqdır. Bununla yanaşı, tələbələr pul bazarının və kapital

bazarının qarşılıqlı əlaqəsini, faiz dərəcələrinin formalaşma mexanizmini və pul siyasətinin makroiqtisadi göstəricilərə təsirini qiymətləndirməyi öyrənirlər.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzusunun mətnini tam açə bilir;
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir;
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görələcəkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə: 14 saat; Seminar: 10 saat; Cəmi: 24 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat		Tarix
		Mühazirə	Seminar	
1	Mövzu № 1. Fənnə giriş Plan: 1. Pul haqqında anlayış və onun tarixi təkamülü 2. Əmtəə pullar və tamqiymətli (həqiqi) pullar 3. Bank haqqında anlayış və ilk bankların yaranma tarixi 4. Pulun növləri və funksiyaları 5. Pulun iqtisadi kateqoriya kimi rolu, əhəmiyyəti 6. Pul tələbi və pul təklifi	2	2	

	Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]			
2	Mövzu № 2. Pul tədavülü və pul sistemləri Plan: 1. Pul dövriyyəsi və pul tədavülü anlayışları 2. Pul kütləsi 3. Pulun tədavül sürəti, ona təsir edən iqtisadi və qeyri-iqtisadi amillər 4. Pulun alıcılıq qabiliyyəti 5. Pul sistemlərinin tipləri 6. Bimetallizm və Monometallizm pul sistemi 7. Azərbaycanda pul sistemi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]	2		
3	Mövzu № 3. Pul dövriyyəsi qanunları və nağdsız hesablaşmalar sistemi Plan: 1. Pul dövriyyəsi qanunlarının xarakteristikası 2. Nağdsız pul dövriyyəsi anlayışı 3. Nağdsız hesablaşmalar sistemi 4. Plastik kartlarla hesablaşmalar 5. Nağd pul dövriyyəsi anlayışı 6. Pul dövriyyəsinin sürəti Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]	2	2	
4	Mövzu № 4. İnflyasiya və pul islahatları Plan: 1. İnflyasiyanın mahiyyəti və elmi anlayışı 2. İnflyasiyanın səbəbləri və amilləri 3. İnflyasiyanın növləri, təzahür formaları və inkişaf qanunauyğunluqları 4. İnflyasiyanın nəticələri 5. İnflyasiyanın tənzimlənməsi 6. Pul islahatlarının mahiyyəti 7. Azərbaycanda pul islahatları Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]	2	2	
5	Mövzu № 5. Bankların fəaliyyəti, təsnifatı və yaradılması Plan: 1. Bank sistemi və onun tipləri 2. Azərbaycanda bankların yaranması və inkişafı mərhələləri 3. Azərbaycanda bankların yaradılma qaydası və bank hesablarının növləri 4. Mərkəzi Banklar, onların məqsəd və vəzifələri 5. Kommersiya banklarının mahiyyəti və funksiyaları 6. Kommersiya bankının aktiv və passiv əməliyyatları Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]	2	2	
6	Mövzu № 6. İxtisaslaşdırılmış bank və ixtisaslaşdırılmış qeyri-bank kredit maliyyə təşkilatlarının fəaliyyətinin əsasları Plan: 1. Kredit-bank sistemi strukturunda ixtisaslaşdırılmış banklar 2. Əmanət bankları və onların əməliyyatları 3. İnvestisiya banklarının funksiyaları və əməliyyatlarının xüsusiyyətləri 4. İpoteka bankları və onların əməliyyatları 5. İxtisaslaşdırılmış qeyri-bank institutlarının kredit-	2		

	bank sistemindəki yeri və rolu 6. Sığorta şirkətləri və qeyri-dövlət pensiya fondları 7. İnvestisiya şirkətləri və ssuda-əmanət assosiasiyaları 8. Maliyyə şirkətləri, kredit ittifaqları və xeyriyyə fondları Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]			
7	Mövzu № 7. Pul və bank böhranları Plan: 1. Maliyyə böhranlarının baş vermə səbəbləri 2. Valyuta böhranı, onun göstəriciləri və səbəbləri 3. Bank böhranlarının səbəbləri 4. İkiqat böhran (TWIN CRISES) 5. Borc böhranı və fond böhranı 6. Qlobal maliyyə böhranlarının yumşaldılması tədbirləri və antiböhran tədbirləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1-12]	2	2	
Cəmi:		14 saat	10 saat	

XI. Fənn üzrə tələblər: Tələbə mühazirə və seminar məşğələlərində iştirak etməli, mövzular üzrə nəzəri bilikləri mənimsəməli, seminarlarda fəallıq göstərməli, müstəqil tapşırıqları vaxtında yerinə yetirməli, kollokvium və imtahanlarda akademik dürüstlük prinsiplərinə əməl etməli, pul, kredit və bank sistemi üzrə praktik məsələlərin həllində iştirak etməlidir.

Tapşırıqlar fənn mövzuları üzrə təqdimatların hazırlanması, qısa araşdırma və praktik məsələlərin həlli, bank və pul-kredit sistemi üzrə situasiya təhlillərinin aparılması, müstəqil işlərin yerinə yetirilməsi və seminar müzakirələrində fəal iştirakdan ibarətdir.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimat və müzakirə;
- debat;
- müstəqil iş/araşdırma.

XIII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Pulun mahiyyəti, funksiyaları, pul sistemləri, kredit anlayışı və bank sisteminin strukturu ilə bağlı əsas anlayışları, terminləri və nəzəri yanaşmaları yada salır və sadalayır.
- Pul-kredit münasibətlərinin işləmə mexanizmini, inflyasiya proseslərini, bank fəaliyyətinin prinsiplərini və mərkəzi bankın rolunu izah edir və şərh edir.
- Pul tədavülü, faiz dərəcələri, kredit əməliyyatları və nağdsız hesablaşmalar üzrə biliklərini praktiki məsələlərin həllində və real iqtisadi situasiyalarda tətbiq edir.
- Pul bazarında və bank sistemində baş verən dəyişiklikləri, inflyasiya səbəblərini və pul-kredit siyasətinin təsirlərini təhlil edir, səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyənləşdirir.
- Müxtəlif ölkələrin pul-kredit siyasətlərini, mərkəzi bankların qərarlarını və antiböhran tədbirlərini qiymətləndirir, əsaslandırılmış iqtisadi qərarlar verir.
- Pul-kredit siyasətinin təkmilləşdirilməsi, inflyasiyanın idarə olunması və bank sektorunun inkişafı istiqamətində yeni yanaşmalar, təkliflər və strateji modellər hazırlayır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları:

1. Pul haqqında anlayış və onun tarixi təkamülü
2. Bank haqqında anlayış və ilk bankların yaranma tarixi
3. Pul dövriyyəsi və pul tədavülü anlayışları
4. Pul sistemlərinin tipləri
5. Nağdsız hesablaşmalar sistemi
6. Pul dövriyyəsinin sürəti
7. Pul islahatlarının mahiyyəti
8. Bank sistemi və onun tipləri
9. Kredit-bank sistemi strukturunda ixtisaslaşdırılmış banklar
10. Bank böhranlarının səbəbləri

XVI. İmtahan sualları:

1. Pul haqqında anlayış və onun tarixi təkamülü
2. Əmtəə pullar və tamqiymətli (həqiqi) pullar
3. Bank haqqında anlayış və ilk bankların yaranma tarixi
4. Pulun növləri və funksiyaları
5. Pulun iqtisadi kateqoriya kimi rolu, əhəmiyyəti
6. Pul tələbi və pul təklifi
7. Pul dövriyyəsi və pul tədavülü anlayışları
8. Pul kütləsi
9. Pulun tədavül sürəti, ona təsir edən iqtisadi və qeyri-iqtisadi amillər
10. Pulun alıcılıq qabiliyyəti
11. Pul sistemlərinin tipləri
12. Bimetallizm və Monometallizm pul sistemi
13. Azərbaycanda pul sistemi
14. Pul dövriyyəsi qanunlarının xarakteristikası
15. Nağdsız pul dövriyyəsi anlayışı
16. Nağdsız hesablaşmalar sistemi
17. Plastik kartlarla hesablaşmalar
18. Nağd pul dövriyyəsi anlayışı
19. Pul dövriyyəsinin sürəti
20. İnflyasiyanın mahiyyəti və elmi anlayışı
21. İnflyasiyanın səbəbləri və amilləri
22. İnflyasiyanın növləri, təzahür formaları və inkişaf qanunauyğunluqları
23. İnflyasiyanın nəticələri
24. İnflyasiyanın tənzimlənməsi
25. Pul islahatlarının mahiyyəti
26. Azərbaycanda pul islahatları
27. Bank sistemi və onun tipləri
28. Azərbaycanda bankların yaradılma qaydası və bank hesablarının növləri
29. Mərkəzi Banklar, onların məqsəd və vəzifələri
30. Kommersiya banklarının mahiyyəti və funksiyaları
31. Kommersiya bankının aktiv və passiv əməliyyatları
32. Kredit-bank sistemi strukturunda ixtisaslaşdırılmış banklar
33. İxtisaslaşdırılmış qeyri-bank institutlarının kredit-bank sistemindəki yeri və rolu
34. Sığorta şirkətləri və qeyri-dövlət pensiya fondları
35. Maliyyə böhranlarının baş vermə səbəbləri
36. Valyuta böhranı, onun göstəriciləri və səbəbləri
37. Bank böhranlarının səbəbləri
38. İkiqat böhran (TWIN CRISES)
39. Borc böhranı və fond böhranı
40. Qlobal maliyyə böhranlarının yumşaldılması tədbirləri və antiböhran tədbirləri

S/f (Pul və banklar) fənninin sillabusu 6004005 – "Maliyyə" ixtisasının təhsil proqramı, tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.
Sillabus "Maliyyə idarəetməsi və audit" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq olunmuşdur ("02" "06" 2026-cı il "20" sayılı iclas protokolu).

Fənn müəllimi:

b/m. Murad Təhməzov

Kafedra müdiri:

dos. Əlixan Bədalov